Maa- ja metsätalousministeriö
Jord- och skogsbruksministeriet
Ministry of Agriculture and Forestry

Eduskunnan ympäristövaliokunnan asiantuntijakuuleminen 29.9.2020

Asia: K 18/2020 vp Ilmastovuosikertomus 2020

Maa- ja metsätalousministeriö kiittää mahdollisuudesta tulla kuultavaksi Ilmastovuosikertomuksesta 2020.

Maa- ja metsätalousministeriö on ollut valmistelemassa ilmastolain (609/2015) 14 §:n mukaista ilmastovuosikertomusta. Ilmastolain mukaan valtioneuvosto toimittaa kalenterivuosittain eduskunnalle tiedot päästökehityksestä sekä 9 §:ssä tarkoitettuun keskipitkän aikavälin ilmastopolitiikan suunnitelmaan sisältyvien päästövähennystavoitteiden toteutumisesta ja niiden saavuttamisen edellyttämistä 12 §:n 1 momentissa tarkoitetuista lisätoimista (ilmastovuosikertomus).

Voimassa oleva ilmastolaki koskee taakanjakosektorin päästöjä ja poistumia. Maankäyttösektori (LULUCF) ei kuulu lain piiriin. Hallitusohjelman mukaisesti ilmastolakia uudistetaan parhaillaan ja maankäyttösektori ollaan ottamassa mukaan uudistettuun ilmastolakiin. Ilmastolain uudistuksessa tulee kiinnittää erityistä huomiota siihen, että siihen sisällytettävällä ilmastopolitiikan suunnittelujärjestelmällä ei aiheuteta tarpeetonta lisätyötä ja lisäresurssien tarvetta. Suunnittelujärjestelmä tulee toteuttaa niin, että se hyödyntää mahdollisimman paljon olemassa olevia pakollisia EU:n ja kansainvälisen tason raportointi- ja suunnitteluvaatimuksia.

Maa- ja metsätalousministeriö haluaa nostaa ilmastovuosikertomuksesta 2020 esille seuraavat asiakohdat:

<u>Ilmastovuosikertomuksen kattavuus</u>

Voimassa olevan ilmastolain mukaan ilmastovuosikertomuksella annetaan eduskunnalle vuosittain tiedot päästökehityksestä sekä keskipitkän aikavälin ilmastopolitiikan suunnitelmaan (KAISU) sisältyvien päästövähennystavoitteiden toteutumisesta. KAISU sisältää taakanjakosektorin päästöt, joten vuosikertomus keskittyy näihin päästöihin.

Vuosikertomus raportoi ilmastolain puitteissa tähänastisesta päästökehityksestä eikä se täten ole kaiken kattava ja eteenpäin katsova dokumentti. Tätä suunnittelutehtävää varten ovat erikseen ilmastolain mukaiset suunnitelmat, jotka toimivat tulevaisuuteen suuntautuvina strategisina asiakirjoina.

Vuonna 2019 maankäyttösektori ei vielä kuulunut ilmastolakiin eikä siten ole yksityiskohtaisesti sisällytettynä ilmastovuosikertomukseen.

<u>Maatalous</u>

Koska maatalouden päästöjä raportoidaan useammalla eri raportointisektorilla (maatalous-, maankäyttö- ja energiasektori), on maatalouden osalta vuosikertomukseen sisällytetty kaikki nämä päästöt kokonaiskuvan saamiseksi maatalouden kasvihuonekaasupäästöistä. Lisäksi taakanjakosektorin maataloussektorilla tehtävät toimet vaikuttavat huomattavasti myös maankäyttösektorin päästöihin, jolloin niitä on hankala erottaa toisistaan. Maatalouden päästöt kaikilla näillä raportointisektoreilla ovat pysyneet suhteellisen tasaisina tarkasteluvuosina 2005-2019.

Ilmastolain mukaisesti maataloustuotantoon liittyvässä suunnittelussa on varmistettava, että ilmastonmuutoksen hillitsemiseen liittyvät toimet suunnitellaan ja toteutetaan niin, etteivät ne vaaranna kotimaista ruuan tuotantoa tai globaalia ruokaturvaa.

Maatalouden kokonaispäästöistä noin 75 %:a on maaperään liittyviä päästöjä (dityppioksidipäästöt maataloussektorilla ja hiilidioksidipäästöt maankäyttösektorilla). Eloperäisiin maihin liittyvät päästöt ovat yli puolet maatalouteen liittyvistä päästöistä. Tutkimusten mukaan maatalouden tehokkaimmat päästövähennystoimet liittyvät juuri eloperäisiin maihin, joten KAISU:ssa päästövähennystoimet kohdistuvat pääosin näihin maihin.

KAISU:ssa olevat maatalouden päästövähennystoimet ovat: eloperäisten maiden viljely monivuotisesti muokkaamatta, pohjaveden pinnan nostaminen säätösalaojituksen avulla, eloperäisten maiden metsitys ja kosteikkometsitys ja biokaasutuotannon edistäminen. Lisäksi edistetään maaperän hiilen lisäämistä ja säilyttämistä sekä 4-promillen aloitteen toimeenpanoa tutkimushankkeiden ja kokeilujen kautta.

Kaikki edellä mainitut toimet ovat joko jo käytössä tai niiden käyttöönotto on työn alla. EU:n yhteisen maatalouspolitiikan uudistaminen seuraavalle rahoituskaudelle on parhaillaan käynnissä ja siinä yhteydessä maatalouden päästövähennystoimia tullaan tarkastelemaan uudelleen.

Hallitusohjelman mukaisesti on käynnistetty kokonaisvaltaisen maankäyttösektorin ilmastosuunnitelman valmistelu. Maataloudessa edistetään hiiltä sitovia ja varastoivia sekä päästöjä vähentäviä viljelytapoja, -tekniikoita, tuotteita ja palveluja. Toimien kustannustehokas ja vaikuttava toteuttaminen edellyttää muun muassa vahvaa tietopohjaa ja vaikutusarviointeja, ja siksi tutkimustiedon tuottaminen ja tehokas hyödyntäminen ovat avainasemassa suunnitelman valmistelussa ja toimeenpanossa.

Ruuan kulutukseen liittyvinä toimina keskipitkän aikavälin ilmastopolitiikan suunnitelmassa on nostettu esille ruokahävikin vähentäminen ja ravitsemussuositusten mukainen syöminen. Nämä toimet eivät suoraan vähennä Suomessa raportoitavia maataloussektorin ja maankäyttösektorin päästöjä, vaan päästöjen vähentymisen edellytyksenä on, että nämä aiheuttavat muutoksia myös kotimaiseen ruoan tuotantoon.

Parhaillaan päivitetään pohjoismaisia ravitsemussuosituksia, jotka julkaistaan vuonna 2022. Uusissa suosituksissa on muun muassa tarkoitus selkeyttää ravinnon ja kestävän kehityksen yhtymäkohtia. Suomalaiset ravitsemussuositukset pohjautuvat pohjoismaisiin ravitsemussuosituksiin, joten kansallisten suositusten uudistustyö käynnistyy pohjoismaisten suositusten hyväksymisen jälkeen.

Hallitusohjelmassa on asetettu tavoite ruokahävikin puolittamisesta vuoteen 2030 mennessä. Lisäksi hallitusohjelman mukaan laaditaan tiekartta hävikin vähentämiseksi ruokaketjun jokaisessa vaiheessa. Tiekartta on valmistumassa vuoden 2021 alussa.

Hallitusohjelman mukaisesti valmistelussa on kansallinen ilmastoruokaohjelma, joka tähtää kulutetun ruoan ilmastojalanjäljen pienentämiseen sekä ymmärryksen lisäämiseen ruoantuotannosta. Lisäksi tavoitteena on tukea yhteiskunnan siirtymistä kohti ilmastokestävää ruokajärjestelmää. Ilmastokestävässä ruokajärjestelmässä huomioidaan kaikki kestävyyden näkökulmat: sosiaalinen, taloudellinen, kulttuurinen ja ekologinen kestävyys.

Jos keskipitkän aikavälin ilmastopolitiikan suunnitelmassa esitetyt toimet toteutuvat suunnitellusti, maatalouden päästöjen tulisi kääntyä laskuun vuoteen 2030 mennessä.

<u>Ilmastonmuutokseen sopeutuminen</u>

Ilmastonmuutokseen sopeutumistoimien kiireellisyys korostuu ilmastonmuutoksen vaikutusten voimistuessa hillintätoimista huolimatta. Pohjoisilla leveysasteilla keskilämpötila nousee yli kaksi kertaa nopeammin kuin Euroopassa tai maailmalla keskimäärin. Lämpötilan ja sateisuuden muutoksista johtuvat äärimmäiset sää- ja vesiolot aiheuttavat taloudellisia menetyksiä jo nykyilmastossa ja niiden ennustetaan kasvavan entisestään ilmaston muuttuessa. Esimerkiksi tulvariskien ennustetaan kymmenkertaistuvan Euroopassa tämän vuosisadan aikana ja Suomen tulvariskien ennustetaan kasvavan kaksin- tai kolminkertaiseksi nykyisestä. Kuluneen kevään tulvatilanne

Lapissa mittaushistorian lumisimman talven jälkeen kuitenkin osoittaa, että ennakoinnilla ja oikein kohdennetuilla varautumistoimilla voidaan kustannustehokkaasti vähentää tulvariskeistä aiheutuvia vahinkoja.

Äärimmäisten sää- ja vesiolojen lisäksi ilmastonmuutoksen myötä kasvavat tauti- ja tuholaisriskit sekä haitallisten vieraslajien leviäminen ovat uhka ihmisten, eläinten ja kasvien terveydelle, luontoympäristölle sekä luonnonvaroihin perustuville elinkeinoille. Ilmastonmuutoksen vaikutukset välittyvät Suomeen myös epäsuorasti globaalien raaka-aine-, energia-, raha- ja ihmisvirtojen sekä logistiikkaketjujen kautta. Näiden kansainvälisten heijastevaikutusten merkitys ja taloudelliset vaikutukset tulevat korostumaan erityisesti kansainvälisesti verkottuneilla aloilla kuten energia, metsä- ja muut teollisuuden alat, sekä osin myös ruokajärjestelmä. Kattavaa tietoa eri riskien kustannuksista ei vielä ole saatavilla, mutta selvää on, että toimimattomuuden kustannukset ovat merkittäviä ja, että ennakkoon varautuminen on vahinkojen korjaamista kannattavampaa. Ilmastonmuutoksen taloudellisiin riskeihin liittyvää tietopohjaa parannetaan parhaillaan muun muassa valtioneuvoston tutkimus- ja selvitystoiminnan sekä Ilmastopaneelin hankkeiden avulla.

Kansallisen ilmastonmuutokseen sopeutumissuunnitelman 2022 toimeenpanolla pyritään vähentämään ilmastonmuutoksesta aiheutuvia haitallisia seurauksia muun muassa ihmisten turvallisuudelle, terveydelle ja elinoloille, luonnolle ja muulle ympäristölle, elinkeinoille, infrastruktuurille, ja muille yhteiskunnan tärkeille toiminnoille. Suunnitelman toimeenpanoa edistää ja seuraa maa- ja metsätalousministeriön koordinoima sopeutumissuunnitelman seurantaryhmä, jonka laaja-alaiseen kokoonpanoon kuuluu lähes kaikki ministeriöt, virastoja ja tutkimuslaitoksia, alue- ja paikallishallinnon edustajia sekä muita keskeisiä toimijoita.

Kansallisen sopeutumissuunnitelman mukaisesti ministeriöt vastaavat suunnitelman toimeenpanosta, seurannasta ja arvioinnista hallinnonaloillaan. Toimialat ovat kuitenkin edelleen sopeutumisen osalta hyvin eri vaiheissa ja esimerkiksi kansallista sopeutumissuunnitelmaa toimeenpanevia hallinnonalakohtaisia sopeutumissuunnitelmia tai –ohjelmia ei vielä ole kattavasti. Panostusta tarvitaan muun muassa ohjauskeinojen kehittämiseen ja johdonmukaisuuteen, riskiarvioinnin menetelmien ja ilmastokestävyyden työkalujen kehittämiseen etenkin alue- ja kuntatason toimijoille, sekä sopeutumistoimien resursointiin ja seurantaan. Seurannan kehittämisessä olennaista on kansallisten tarpeiden lisäksi vastata vuonna 2021 voimaanastuviin EU:n uusiin raportointivaatimuksiin.